YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

5 päivänä heinäkuuta 2001 *

Asiassa T-25/99,

Colin Arthur Roberts ja **Valerie Ann Roberts**, kotipaikka Kempston (Yhdistynyt kuningaskunta), edustajinaan barrister B. Bedford, solicitor S. Ferdinand ja solicitor J. Kelly,

kantajina,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään Klaus Wiedner, avustajanaan barrister Nicholas Khan, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana,

jossa kantajat vaativat yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta kumoamaan komission 12.11.1998 tekemän päätöksen,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J. Azizi sekä tuomarit K. Lenaerts ja M. Jaeger,

kirjaaja: hallintovirkamies J. Palacio González,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 8.2.2001 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Kanteen perustana olevat tosiseikat

1 Paikan päällä nautittavien alkoholijuomien vähittäismyyntiä voivat Yhdistyneessä kuningaskunnassa harjoittaa ainoastaan sellaiset anniskelupaikat, joille on myönnetty anniskeluoikeudet. Nämä anniskeluoikeudet voidaan jakaa nykyisin kolmeen ryhmään:

— Täydet anniskeluoikeudet (full on-licences), joiden perusteella henkilölle voidaan myydä alkoholijuomia ilman, että tämän tulisi asua tai aterioida anniskelupaikassa. Näitä anniskeluoikeuksia myönnetään pubeille, hotellien baareille ja viinibaareille.

— Rajoitetut anniskeluoikeudet (restricted on-licences), joiden perusteella alkoholijuomia voidaan myydä sillä edellytyksellä, että asiakas asuu tai aterioi anniskelupaikassa. Näitä anniskeluoikeuksia myönnetään hotelleille ja ravintoloille.

— Ns. klubi-oikeudet (clubs), joiden perusteella alkoholijuomia voidaan myydä sillä edellytyksellä, että asiakas on asianomaisen klubin jäsen.

2 Suurin osa Yhdistyneen kuningaskunnan anniskelupaikoista kuuluu panimoille tai on sidoksissa panimoihin, jotka varmistavat näin markkinat oluensa menekille. Edellä mainittujen anniskelupaikkojen osalta on olemassa pääosin kolme eri yritysmuotoa:

— Panimo omistaa anniskelupaikan, jonka pitäjä on yksi sen työntekijöistä.

— Panimo omistaa anniskelupaikan ja vuokraa sen sellaiselle yrittäjälle, joka vuokranmaksun lisäksi sitoutuu noudattamaan velvoitetta ostaa panimon tuottamaa olutta (tied tenanted public houses).

— Panimo ei omista anniskelupaikkaa, vaan solmii suhteen anniskelupaikan kanssa myöntämällä tämän omistajalle edullisen lainan, jonka vastikkeena on muun muassa velvoite ostaa kyseisen panimon olutta (loan tied houses).

3 Vuodesta 1989 lukien Yhdistyneen kuningaskunnan oluen anniskelumarkkinat ovat rakenteellisesti muuttuneet huomattavasti. Edellä mainittuna vuonna Monopolies and Mergers Commission laati suosituksia sisältävän oluen toimittamista koskevan selvityksen. Nämä suositukset saatettiin voimaan Supply of Beer (Tied Estate) Order 1989 -nimisellä määräyksellä, joka koskee oluen toimittamista sellaisille anniskelupaikoille, jotka ovat tehneet yksinostosopimuksia (jäljempänä vuoden 1989 määräys) ja samana vuonna annetulla Supply of Beer (Loan Ties, Licensed Premises and Wholesale Prices) Order 1989 -nimisellä määräyksellä, joka koskee oluen toimittamista sellaisille anniskelupaikoille, jotka ovat sidoksissa panimoon edullisten lainojen vuoksi. Näiden määräysten tarkoituksena oli rajoittaa sellaisten oluen anniskelupaikkojen määrää, jotka kuuluvat panimoille tai ovat näihin sidoksissa.

4 Yhdistyneen kuningaskunnan panimoalan yrityskeskittymät johtivat 1990-luvun keskivaiheilla siihen, että markkinoilla oli neljä panimoa, joiden intressit ja maantieteelliset markkinat olivat kansalliset eivätkä enää paikalliset, kuten tilanne oli ollut perinteisesti aikaisemmin. Nämä panimot olivat Scottish & Newcastle, Bass, Carlsberg Tetley Brewing sekä Whitbread, jotka toimittavat 78 prosenttia Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoiden oluesta. Tämän lisäksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa toimii joitakin paikallisia panimoita, joihin kuuluu myös Greene King -niminen panimo.

5 Colin Arthur Roberts ja Valerie Ann Roberts (jäljempänä kantajat) hoitavat Bedfordshiressa Greene Kingin omistamaa pubia. Vuokralaisina heitä sitoo velvoite hankkia olutta Greene Kingiltä.

6 Kantajat riitauttivat kansallisessa tuomioistuimessa vuokrasopimuksessaan olevan oluen ostovelvoitteen pätevyyden ja väittivät, että tämä velvoite on EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta) vastainen.

7 Tätä taustaa vasten kantajat tekivät 23.5.1997 kantelun 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) (EYVL 1962, 13, s. 204) 3 artiklan 2 kohdan nojalla väittäen, että Greene Kingin käyttämä vuokrasopimus on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen.

8 Komissio lähetti 7.11.1997 kantajille neuvoston asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetyistä kuulemisista 25 päivänä heinäkuuta 1963 annetun neuvoston asetuksen N:o 99/63/ETY (EYVL 1963, 127, s. 2268) 6 artiklan mukaisen kirjeen (jäljempänä 6 artiklan mukainen kirje), jossa se ilmoitti kantajille, ettei sillä olevien tietojen perusteella hakemukseen ollut riittävää aihetta suostua, esitti näille perustelunsa ja asetti määräajan, jonka kuluessa ne voisivat antaa mahdollisen vastineensa kirjallisesti.

9 Komissio hylkäsi kantelun 12.11.1998 tekemällään päätöksellä (jäljempänä riidanalainen päätös) sen vuoksi, että Greene Kingin käyttämä vakiovuokrasopimus ei kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Vastauksena kantajien esittämään väitteeseen, joka sisältyi niiden 6 artiklan mukaiseen kirjeeseen antamaansa vastineeseen ja joka koski Yhdistyneen kuningaskunnan panimoiden välillä toteutettua hintakartellia, komissio ilmoitti ensireaktionaan, ettei kantajien väitteiden arvioinnin perusteella voitu päätellä, että tällainen hintakartelli olisi olemassa.

Asian käsittelyn vaiheet ja asianosaisten vaatimukset

10 Colin Arthur Roberts ja Valerie Ann Roberts ovat nostaneet 22.1.1999 yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen jättämällään kannekirjelmällä nyt esillä olevan kanteen.

11 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kolmannen jaoston puheenjohtaja on 20.10.1999 antamallaan määräyksellä myöntänyt kantajille maksuttoman oikeudenkäynnin.

12 Esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (kolmas jaosto) päätti aloittaa suullisen käsittelyn. Se pyysi prosessinjohtotoimena komissiota vastaamaan kirjallisesti eräisiin kysymyksiin, ja tätä pyyntöä on asianmukaisesti noudatettu.

13 Asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 8.2.2001 pidetyssä istunnossa.

14 Kantajat vaativat, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa riidanalaisen päätöksen

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

15 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen

— velvoittaa kantajat korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudelliset seikat

I *Perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan sovellettavuus Greene Kingin vakiosopimuksiin*

A *Relevanttien markkinoiden määrittäminen*

16 Komissio on määritellyt relevantit tuotemarkkinat riidanalaisen päätöksen 60 kohdassa siten, että ne käsittävät oluen jakelun anniskelupaikoilla. Komissio on vedonnut tältä osin erityisesti yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-234/89, Delimitis, 28.2.1991 antaman tuomion (Kok. 1991, s. I-935) 16 kohtaan, jossa oluen toimitussopimusten osalta todetaan seuraavaa:

"Relevantit markkinat määritellään ensisijaisesti kysymyksessä olevan taloudellisen toiminnan eli tässä tapauksessa oluen myynnin ominaispiirteiden perusteella. Sitä harjoitetaan sekä vähittäismyyntinä että anniskeluna. Kuluttajan kannalta anniskeluala, joka kattaa erityisesti kahvilat ja ravintolat, eroaa vähittäismyynnistä siinä, että myyntiin anniskelupaikoissa liittyy pelkän oston lisäksi palvelujen tarjontaa ja että oluen kulutus anniskelupaikoissa ei ole olennaisesti

riippuvainen taloudellisesta harkinnasta. Tätä anniskelumyynnin erityislaatua vahvistaa se, että panimot järjestävät alan omia jakelujärjestelmiä, jotka edellyttävät erityisiä laitteita, sekä se, että anniskelualan hinnat ovat yleensä korkeampia kuin vähittäismyynnissä käytetyt hinnat."

Tiivistelmä asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

17 Kantajat katsovat, että komission omaksuma markkinoiden määritelmä on oikeudellisesti täysin virheellinen eikä sitä ole perusteltu riittävästi.

18 Niiden mielestä relevantit markkinat käsittävät ainoastaan pubit eli näin ollen ainoastaan yhden tyyppisen anniskelupaikan niistä, jotka ovat saaneet täydet anniskeluoikeudet.

19 Kantajat perustelevat kantaansa väittämällä ensimmäiseksi, ettei edellä 16 kohdassa mainitussa asiassa Delimitis annettu tuomio, johon komissio on nojautunut riidanalaisessa päätöksessään, ole merkityksellinen asianomaisen kysymyksen ratkaisemisen kannalta. Tämän tuomion tarkoituksena oli näet ainoastaan vahvistaa se seikka, joka oli riitautettu kyseisessä asiassa mutta ei nyt käsiteltävänä olevassa asiassa, että anniskelupaikkojen markkinat eroavat vähittäismyyntimarkkinoista.

20 Kantajat väittävät toiseksi, että kuluttajat erottavat pubit klubeista. Ne vetoavat tältä osin siihen komission riidanalaisen päätöksen 59 kohdassa korostamaan seikkaan, että oluen hinta klubeissa on ainoastaan 82—83 prosenttia pubeissa noudatettavasta hinnasta, joten hinnanero on noin 17—18 prosenttia. Kantajat

nojautuvat lisäksi komission tiedonantoon merkityksellisten markkinoiden määritelmästä yhteisön kilpailuoikeuden kannalta (EVYL 1997, C 372, s. 5), jonka 17 kohdassa todetaan seuraavaa:

"Kysymys kuuluu, vaihtaisivatko — — asiakkaat helposti saatavilla oleviin korvaaviin tuotteisiin tai muualla sijaitseviin tavarantoimittajiin vastatakseen oletettuun pieneen (5—10 prosentin), mutta pysyvään hinnanmuutokseen kyseisten tuotteiden tai alueiden hinnoissa."

21 Kantajat huomauttavat, että pubien ja klubien välisestä hinnanerosta huolimatta oluen kulutus klubeissa ei ole noussut pubeissa todetun oluen kulutuksen vahingoksi. Ne päättelevät näin ollen, että kyseessä ovat kahdet erillisten tuotteiden markkinat.

22 Kantajat esittävät kolmanneksi, että panimot erottavat pubit muista anniskelupaikoista. Tämän väitteen tueksi ne vetoavat yhtäältä Greene Kingin vuosikertomukseen 1995—1996, jossa tällainen erottelu on tehty, ja toisaalta Publican Newspaperin julkaisemaan *Pub Industry Handbook 1997* -nimiseen teokseen, joka on kaupallinen julkaisu, jossa annetaan tietoa ainoastaan pubeista, ottamatta huomioon hotelleja, viinibaareja, ravintoloita ja klubeja.

23 Kantajat väittävät neljänneksi, että vuoden 1989 määräyksen 1 §:n 2 momentin mukaan kyseistä määräystä ei sovelleta rajoitetut anniskeluoikeudet saaneisiin anniskelupaikkoihin. Nämä on jätetty määräyksen soveltamisalan ulkopuolelle sen vuoksi, että tämän kaltaiset anniskelupaikat eivät voi merkittävällä tavalla vaikuttaa kansallisten panimoiden kykyyn sulkea markkinat. Näiden anniskelupaikkojen osuus oluen myynnin kokonaismäärästä on näet, kuten komissio on kantajien mukaan itsekin riidanalaisen päätöksen 61 kohdassa todennut, huomattavasti alle 10 prosenttia. Niitä ei näin ollen ole tarpeen ottaa huomioon markkinoita määriteltäessä.

24 Kantajat toteavat viidenneksi, että komissio on hiljattain eräässä toisessa, kansallista Whitbread-nimistä panimoa koskevassa asiassa arvioinut markkinoita samalla tavalla kuin nyt käsiteltävänä olevassa asiassa. Ne vetoavat tältä osin asetuksen N:o 17 19 artiklan 3 kohdan mukaiseen tiedonantoon ilmoituksesta N:o IV/35.079/F3 — Whitbread (EYVL 1997, C 294, s. 2; jäljempänä Whitbread-tiedonanto) ja erityisesti tiedonannon 3 kohtaan, jossa komissio totesi, että "1 970 [Whitbreadin vuokraaman anniskelupaikan] osuus on 2,4 prosenttia Yhdistyneen kuningaskunnan kaikista täydet oikeudet saaneista anniskelutiloista".

25 Komissio katsoo, että kantelussa esiin tuotu kysymys on samanlainen kuin kysymys, jota yhteisöjen tuomioistuin käsitteli edellä mainitussa asiassa Delimitis annetun tuomion yhteydessä ja että riidanalaisen päätöksen perusteena on käytetty tässä tuomiossa vahvistettuja kriteereitä, jotka ovat myös merkityksellisiä käsiteltävänä olevan asian kannalta. Kantajien tätä päätelmää vastaan esittämät väitteet eivät komission mielestä ole perusteltuja.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

26 Jotta voitaisiin arvioida, onko komissio määritellyt oikein relevantit markkinat riidanalaisen päätöksen 60 kohdassa, on aluksi todettava, että relevanttien markkinoiden määritteleminen on olennaisen tärkeää arvioitaessa sellaisten oluen toimitussopimusten, joihin liittyy yksinomainen ostovelvoite, vaikutusta kilpailuun ja erityisesti uusien kansallisten ja ulkomaisten kilpailijoiden mahdollisuuksia aloittaa toiminta olutmarkkinoilla ja kasvattaa osuuttaan näistä markkinoista (ks. edellä 16 kohdassa mainitussa asiassa Delimitis annettu tuomio, tuomion 15 ja 16 kohta; asia T-7/93, Langnese-Iglo v. komissio, tuomio 8.6.1995, Kok. 1995, s. II-1533, 60 kohta ja asia T-9/93, Schöller v. komissio, tuomio 8.6.1995, Kok. 1995, s. II-1611, 39 kohta).

27 Riidanalaisessa päätöksessä komissio on määritellyt relevantit markkinat samalla tavalla kuin yhteisöjen tuomioistuin edellä 16 kohdassa mainitussa asiassa

Delimitis antamassaan tuomiossa. Tässä asiassa kyse oli riita-asiasta, jossa kantajana oli anniskelupaikan vuokraaja ja vastaajana saksalainen panimo, ja yhteisöjen tuomioistuimen oli päätettävä erityisesti siitä, olivatko oluen toimitussopimukset yhteensoveltuvia perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa. Yhteisöjen tuomioistuin päätteli, että relevantit markkinat olivat oluen jakelun markkinat anniskelualalla, joka eroaa vähittäismyynnistä ja joka kattaa erityisesti kahvilat ja ravintolat (edellä kohdassa 16 mainittu asia Delimitis, tuomion 17 kohta), ja joihin kuuluvat näin ollen kaikki anniskelupaikat.

28 Yhteisöjen tuomioistuin korosti, että oluen myyntiä harjoitetaan sekä vähittäismyyntinä että anniskeluna. Se totesi, että kuluttajan kannalta anniskeluala, joka kattaa erityisesti kahvilat ja ravintolat, eroaa vähittäismyynnistä siinä, että myynti anniskelupaikoissa ei ole olennaisesti riippuvainen taloudellisesta harkinnasta. Se lisäsi, että tätä anniskelumyynnin erityislaatua vahvistaa se, että panimot järjestävät alan omia jakelujärjestelmiä, jotka edellyttävät erityisiä laitteita, sekä se, että anniskelualan hinnat ovat yleensä korkeampia kuin vähittäismyynnissä käytetyt hinnat (edellä 16 kohdassa mainittu asia Delimitis, tuomion 16 kohta).

29 Komissio on käyttänyt nyt esillä olevassa asiassa perustellusti tätä markkinoiden määritelmää, koska niitä perusteluja, joiden vuoksi kyseinen määritelmä oli hyväksyttävissä edellä 16 kohdassa mainitussa asiassa Delimitis annetussa tuomiossa, voidaan käyttää myös nyt esillä olevassa tapauksessa.

30 Yhdistyneen kuningaskunnan sekä Saksan anniskelupaikoilla on yksi yhteinen ominaispiirre: kuluttajan kannalta myyntiin liittyy palvelujen tarjontaa, eikä oluen kulutus ole olennaisesti riippuvainen taloudellisesta harkinnasta, kun taas

panimoiden kannalta jakelu on järjestetty alalle tyypillisten järjestelmien kautta ja anniskelualan hinnat ovat yleensä korkeampia kuin vähittäismyynnissä käytetyt hinnat.

31 Komissio on korostanut tältä osin perustellusti riidanalaisen päätöksen 59 kohdassa sitä, että kaikilla niillä anniskelupaikoilla, jotka olivat saaneet Yhdistyneessä kuningaskunnassa anniskeluoikeudet, olivat ne sitten täydet anniskeluoikeudet, rajoitetut anniskeluoikeudet tai ns. klubioikeudet, on seuraavat yhteiset ominaispiirteet: juomat ostetaan paikan päällä nautittaviksi, palveluajatus on tärkeä ja kaikkia näitä anniskelupaikkoja varten on järjestetty yhteinen erityinen jakelujärjestelmä, johon liittyvät muun muassa tuoppioluen myyntiin tarkoitetut erityislaitteet. Vaikka komissio myöntääkin, että klubeissa perittävä oluen hinta on alhaisempi kuin muissa anniskelupaikoissa perittävä hinta, mikä selittyy sillä, että klubit eivät tavoittele toiminnallaan voittoa, se toteaa tämän hinnan olevan kuitenkin korkeampi kuin supermarketeissa perittävä hinta.

32 Nämä relevanttien markkinoiden määrittelemisen kannalta merkitykselliset yhteiset ominaispiirteet soveltuvat erotuksetta kaikkiin anniskelupaikkoihin siitäkin huolimatta, että kyseiset anniskelupaikat voivat olla keskenään huomattavankin erilaisia myyntitilan ja siellä vallitsevan tunnelman, myyntiin liittyvien palvelujen luonteen ja mahdollisesti jopa näissä anniskelupaikoissa perittävien hintojen osalta.

33 Sitä, että tällaisia edellä mainitut ominaispiirteet omaavia anniskelupaikkoja, jotka muodostavat näin ollen relevantit markkinat, on useita eri tyyppejä, kuvastaa se, että yhteisöjen tuomioistuin on maininnut esimerkkeinä tällaisista paikoista kahvilat ja ravintolat — todettuaan kuitenkin ensin nimenomaisesti, ettei näitä esimerkkejä voida pitää tyhjentävinä (edellä 16 kohdassa mainittu asia Delimitis, 16 kohta) — eli sen tyyppiset anniskelupaikat, jotka eroavat toisistaan yleensä tilan ja tunnelman, tarjottavien palvelujen luonteen ja alkoholijuomien — olut mukaan lukien — myynnissä noudatettavien hintojen perusteella.

34 Nämä erot, jotka eivät tosin kuluttajan mielestä ole täysin merkityksettömiä vaikka niitä onkin pidettävä toissijaisina edellä mainittuihin yhteisiin ominaispiirteisiin nähden, eivät ole näin ollen omiaan kumoamaan sitä päätelmää, jonka mukaan kaikki anniskelupaikat kuuluvat samoille markkinoille.

35 Tältä osin on katsottava, että väitteet, jotka kantajat ovat esittäneet osoittaakseen, että relevanteille markkinoille kuuluvat ainoastaan pubit lukuun ottamatta muita täydet anniskeluoikeudet, rajalliset anniskeluoikeudet tai ns. klubioikeudet saaneita anniskelupaikkoja, eivät ole perusteltuja.

36 Kantajat väittävät ensimmäiseksi, että edellä 16 kohdassa mainitussa asiassa Delimitis annetun tuomion tarkoituksena oli ainoastaan vahvistaa se esillä olevassa asiassa riidaton seikka, että anniskelupaikkojen markkinat eroavat vähittäismyyntimarkkinoista. Tältä osin on huomattava, että on totta, että edellä 16 kohdassa mainitussa asiassa Delimitis annettuun tuomioon päättyneessä tulkintaa koskevassa ennakkoratkaisumenettelyssä pääasian vastaaja oli väittänyt, että relevanteiksi markkinoiksi oli määriteltävä supermarketien ja muiden vähittäismyyntiä harjoittavien kauppiaiden oluen myynti (ks. suullista käsittelyä varten laadittu kertomus edellä 16 kohdassa mainitussa asiassa Delimitis, Kok. 1991, s. I-945). Tästä ei kuitenkaan seuraa, että sillä, miten yhteisöjen tuomioistuin määritteli relevantit markkinat tässä asiassa, olisi merkitystä ainoastaan tämän edellä mainitun väitteen kumoamiseksi, mikä ei myöskään ollut sellaisenaan kansallisen tuomioistuimen esittämän ennakkoratkaisukysymyksen tarkoitus. Yhteisöjen tuomioistuin näet totesi, että tällainen markkinoiden määrittely johtui sen asiassa 23/67, Brasserie de Haecht, 12.12.1967 antaman tuomion (Kok. 1967, s. 525) mukaisesti siitä, että asiassa oli tarpeen ottaa huomioon se taloudellinen ja oikeudellinen asiayhteys, johon oluen toimitussopimus sijoittuu (edellä 16 kohdassa mainittu asia Delimitis, tuomion 14 kohta), ja se muodosti lähtökohdan sille tarkastelulle, joka koskee oluen toimitussopimuksesta yhdessä muiden samankaltaisten sopimusten kanssa aiheutuvia vaikutuksia kansallisten tai muista jäsenvaltioista tulevien kilpailijoiden mahdollisuuksiin päästä oluen kulutuksen markkinoille (edellä 16 kohdassa mainittu asia Delimitis, tuomion 15 kohta). Yhteisöjen tuomioistuimen päättelylle antoi suuntaa yksi ainoa kriteeri, joka oli kyseessä olevan taloudellisen

toiminnan — tässä tapauksessa oluen myynti — luonne. Markkinoita määriteltäessä oli siten otettava huomioon paljon laajempia näkökohtia kuin se, kuuluiko myös vähittäismyynti relevanteille markkinoille.

37 Kantajat väittävät toiseksi, että kuluttajat erottavat pubit klubeista ja päättelevät tästä, että klubit eivät kuulu samoille markkinoille kuin pubit. Ne vetoavat tältä osin siihen, että oluen hinta klubeissa (joulukuussa 1994) oli noin 82—83 prosenttia pubeissa noudatettavista hinnoista, kuten komissio on maininnut riidanalaisen päätöksen 59 kohdassa. Ne vertaavat tätä seikkaa komission tiedonantoon merkityksellisten markkinoiden määritelmästä yhteisön kilpailuoikeuden kannalta, jossa tarkennetaan, että kysynnän korvattavuuden arviointiin kuuluu sellaisten tuotteiden määritteleminen, joita kuluttaja pitää korvaavina tuotteina (15 kohta). Komissio mainitsee esimerkinomaisesti yhtenä niistä kriteereistä, joiden avulla voidaan saada viitteitä markkinoiden määrittelemisen kannalta merkityksellisistä seikoista, ne vaikutukset, joita asianomaisten hintojen pienillä mutta pysyvillä muutoksilla voi olla kysynnän korvaamiseen (15 kohta). Komissio huomauttaa tältä osin tiedonannossa, että kysymys kuuluu, vaihtaisivatko osapuolten asiakkaat helposti saatavilla oleviin korvaaviin tuotteisiin tai muualla sijaitseviin tavarantoimittajiin vastatakseen oletettuun pieneen (5—10 prosentin), mutta pysyvään hinnanmuutokseen kyseisten tuotteiden tai alueiden hinnoissa. Jos korvaamista esiintyy niin paljon, että hinnankorotus muuttuu kannattamattomaksi siitä seuraavien myyntitappioiden vuoksi, merkityksellisiin markkinoihin otetaan mukaan muita korvaavia tuotteita (17 kohta).

38 Näihin seikkoihin vedoten kantajat väittävät, että pubien ja klubien välinen hinnanero on komission riidanalaisen päätöksen 59 kohdassa esittämät luvut huomioon ottaen noin 17—18 prosenttia, mutta mikään ei kuitenkaan osoita, että oluen kulutus klubeissa olisi lisääntymässä pubeihin nähden. Ne päättelevät näin ollen tämän perusteella, että kyseessä ovat kahdet erilliset markkinat.

39 On huomautettava, että jotta voitaisiin katsoa, että jokainen anniskelupaikkatyyppi muodostaisi omat erilliset markkinansa, sillä, että kuluttaja tekee eron useiden eri tyyppisten anniskelupaikkojen välillä, ei ole asian kannalta merki-

tystä, koska kaikilla näillä anniskelupaikoilla on kuluttajan kannalta (oluen ostoon liittyy palveluiden tarjontaa eikä oluen kulutus näissä paikoissa riipu olennaisesti taloudellisesta harkinnasta) sekä panimon kannalta (erityiset jakelujärjestelmät ja korkeammat myyntihinnat suhteessa vähittäismyynnissä noudatettuihin hintoihin) sellaiset yhteiset ominaispiirteet, joiden perusteella niiden on katsottava kuuluvan samoille markkinoille.

40 Kantajat nojautuvat erittäin yksinkertaiseen esimerkkiin, joka on otettu komission tiedonannosta merkityksellisten markkinoiden määritelmästä yhteisön kilpailuoikeuden kannalta, ja tarkastelevat kysymystä kysynnän korvattavuudesta pelkästään hinnan eroa koskevan kriteerin perusteella. Ne eivät ota näin ollen huomioon sitä oluen myyntiin liittyvää erityispiirrettä, jota yhteisöjen tuomioistuin on korostanut edellä 16 kohdassa mainitussa asiassa Delimitis antamassaan tuomiossa eli sitä, että oluen kulutus anniskelupaikoissa ei ole olennaisesti riippuvainen taloudellisesta harkinnasta. Komissio on esittämissään kirjelmissä tältä osin perustellusti todennut, että kuluttajan eri anniskelupaikkojen välillä suorittamaan valintaan vaikuttaa varmasti myös näiden paikkojen ympäristö ja tunnelma, ja näin on myös kantajien erottamassa pubien alaryhmässä.

41 Kantajat väittävät kolmanneksi, että panimoiden kannalta pubit muodostavat erilliset markkinansa. Tämän näkemyksen tueksi ne vetoavat Greene Kingin vuosikertomukseen 1995—1996, jossa eri tyyppiset anniskelupaikat on erotettu toisistaan, sekä *Pub Industry Handbook 1997* -nimiseen teokseen, joka on ainoastaan pubeja koskevaa tietoa antava kaupallinen julkaisu.

42 Tältä osin on korostettava, että Greene Kingin vuosiraportissa, jolla osakkeenomistajille annetaan tietoa kyseisen yrityksen taloudellisesta tuloksesta, on tosin lueteltu erilaiset oluen jakelukanavat. Tässä luettelossa on mainittu kuitenkin myös sellaiset anniskelupaikkojen ryhmät, jotka eivät edes kantajien itsensä mukaan muodosta erillisiä markkinoita ja joihin kuuluvat muun muassa panimoihin sidoksissa olevien ja panimoista riippumattomien anniskelupaikkojen

kaltaiset ryhmät. Kriteeri, jonka perusteella eri anniskelupaikat on eroteltu tässä vuosikertomuksessa toisistaan, ei ole näin ollen selvästikään ollut erillisten markkinoiden määritelmä.

43 Se seikka, että *Pub Industry Handbook 1997* -nimisessä teoksessa annetaan tietoa ainoastaan pubeista muun tyyppisiä anniskelupaikkoja huomioon ottamatta, selittyy sillä, että tämä julkaisu on tarkoitettu olennaisesti vain pubien omistajille ja vuokraajille. Tämä seikka kuvastaa sitä, että olutta anniskellaan useissa erilaisissa paikoissa ja että nämä paikat on mahdollista luokitella erilaisiin ryhmiin. Tästä ei kuitenkaan seuraa, että jokaisen tällaisen anniskelupaikkojen ryhmän pitäisi katsoa muodostavan erilliset markkinansa. Kuten edellä 29—34 kohdassa on todettu, kaikilla kyseessä olevilla anniskelupaikoilla on sellaisia yhteisiä ominaispiirteitä, joiden perusteella niiden on katsottava kuuluvan yksille ja samoille markkinoille, riippumatta siitä anniskelupaikkojen ryhmästä, johon ne kuuluvat.

44 Tämä päätelmä on myös asetettava vastakkain sen kantajien neljänneksi esittämän väitteen kanssa, jonka mukaan vuoden 1989 määräyksen 1 §:n 2 momentissa määräyksen soveltamisalasta on suljettu pois sellaiset anniskelupaikat, joilla on vain rajoitetut anniskeluoikeudet. Kuten komissio on riidanalaisen päätöksen 61 kohdassa perustellusti huomauttanut, sitä, että kansallisen säännöksen soveltamisala, jota ei sitä paitsi ole selvästi määritelty, ei kata näitä anniskelupaikkoja, ei voida sinänsä pitää ratkaisevana perusteena sille, että rajoitetut anniskeluoikeudet saaneiden anniskelupaikkojen, joilla on kaikkien muiden anniskelupaikkojen kanssa edellä 30 kohdassa mainitut yhteiset ominaispiirteet ja joiden olemassaoloa tässä säännöksessä ei muuten ole kyseenalaistettu, olisi katsottava kuuluvan eri markkinoille.

45 Kantajat vetoavat viidenneksi Whitbread-tiedonantoon. Ne väittävät, että kyseisessä tiedonannossa komissio on laskenut panimon markkinaosuuden ottamalla huomioon ainoastaan täydet anniskeluoikeudet saaneet anniskelupaikat, eli eri tavalla kuin esillä olevassa asiassa, jossa se on ottanut huomioon kaikki anniskeluoikeudet saaneet anniskelupaikat. Kantajat perustelevat tätä

näkemystään vetoamalla tämän tiedonannon 3 kohdassa olevaan lauseeseen, jossa komissio toteaa, että Whitbreadin omistamien anniskelupaikkojen, jotka on annettu pysyvästi vuokralle, osuus on 2,4 prosenttia Yhdistyneen kuningaskunnan kaikista täydet oikeudet saaneista anniskelupaikoista.

46 Tältä osin on todettava, että toisin kuin kantajat antavat ymmärtää Whitbread-tiedonannossa olevaan kappaleeseen vedotessaan, komissio määritteli relevantit markkinat kyseessä olleessa asiassa samalla tavalla kuin nyt esillä olevassa asiassa, toisin sanoen siten, että relevantit markkinat muodostuvat kaikista anniskeluoikeudet saaneista anniskelupaikoista.

47 Tämä päätelmä perustuu yhtäältä itse tiedonantoon. Tiedonannon 12 ja 13 kohdassa sekä taulukossa 1 on otettu huomioon kaikki anniskelupaikat siten, että jokaisen anniskelupaikkaryhmän osalta mainitaan niiden lukumäärä ja tämän jälkeen niillä olevien anniskeluoikeuksien luonne ja niiden myymän oluen määrä. Lisäksi tiedonannon 3 kohdasta lainatussa samaisessa lauseessa, johon kantajat väitteensä perustavat, komissio toteaa vielä, että Whitbreadin vuokralle antamien anniskelupaikkojen Whitbreadiltä ostaman tynnyrimäärän osuus on 1,6 prosenttia anniskelupaikoissa kulutettavasta oluen määrästä Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Komissio laskee näin ollen Whitbreadin markkinaosuuden sen perusteella, mikä on Whitbreadin vuokralle antamien anniskelupaikkojen ostaman ja myymän oluen määrä suhteessa kaikkiin muihin anniskelupaikkoihin riippumatta siitä, onko näillä täydet anniskeluoikeudet, rajalliset anniskeluoikeudet vai ns. klubioikeudet.

48 Päätelmä perustuu toisaalta myös EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan mukaisesta menettelystä (asia IV/35.079/F3 — Whitbread) 24 päivänä helmikuuta 1999 tehtyyn komission päätökseen 1999/230/EY (EYVL L 88, s. 26; jäljempänä Whitbread-päätös), joka tehtiin vasta sen jälkeen kun kannekirjelmä

oli jo jätetty tähän oikeusasteeseen ja johon osapuolet ovat vedonneet kirjallisen menettelyn aikana. Komissio on tämän päätöksen 95—97 perustelukappaleessa määritellyt relevantit markkinat kaikilta osin samalla tavalla kuin riidanalaisen päätöksen 58—60 kohdassakin.

49 Kantajien väite, jolla voi sitä paitsi olla merkitystä ainoastaan sen osoittamiseksi, että komissio olisi toiminut kahdessa erillisessä, mutta samankaltaisessa asiassa epäjohdonmukaisesti, mutta ei sen osoittamiseksi, että relevantit markkinat olisi määritelty väärin, ei ole näin ollen perusteltu.

50 Edellä olevasta seuraa, että kantajilla ei ollut perusteita väittää, että komissio olisi tehnyt oikeudellisen virheen relevantteja markkinoita määritellessään tai että se olisi perustellut tämän määritelmänsä puutteellisesti.

51 Lisäksi on todettava, että tämän kanneperusteen merkitys nyt käsiteltävänä olevan asian kannalta on erittäin rajallinen. Vaikka näet oletettaisiinkin, että relevantit markkinat on määriteltävä kantajien esittämällä tavalla, kaikkein tärkeimmän tekijän eli myydyn oluen määrän perusteella ilmaistuna Greene Kingin markkinaosuus, joka komission omaksuman markkinoiden määritelmän perusteella on 1,3 prosenttia, olisi kuitenkin vain 1,86 prosenttia, jos kantajien ehdottama relevanttien markkinoiden määritelmä hyväksytään. Markkinaosuus olisi näin ollen yhä erittäin pieni. Kantajien valtuuttama asiantuntija, professori M. Waterson on sitä paitsi myöntänyt, että kantajien ehdottamalla markkinoiden määritelmällä olisi ainoastaan rajallinen vaikutus Greene Kingin markkinaosuuteen (kannekirjelmän liite A, s. 99).

52 Näistä seikoista seuraa, että ensimmäinen kanneperuste on hylättävä.

B *Greene Kingin sopimusverkoston myötävaikutus markkinoiden sulkemiseen*

53 Riidanalaisessa päätöksessä komissio on katsonut yhteisöjen tuomioistuimen edellä 16 kohdassa mainitussa asiassa Delimitis antamassa tuomiossa vahvistamien kriteerien perusteella, että vaikka relevantit markkinat eli oluen jakelu anniskelupaikoilla Yhdistyneessä kuningaskunnassa ovatkin suljetut, Greene Kingin sopimusverkosto, joka muodostuu kyseisen panimon ja sen vuokralaisten välisistä vuokrasopimuksista, joihin liittyy ostovelvoite, ei myötävaikuta merkittävästi tähän markkinoiden sulkemiseen, minkä vuoksi nämä sopimukset eivät kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kiellon soveltamisalaan.

54 Kantajat eivät hyväksy tätä päätelmää. Ne katsovat, että Greene Kingin sopimusverkosto myötävaikuttaa merkittävästi markkinoiden sulkemiseen. Tämä on todettava, kun otetaan huomioon kyseisen verkoston vaikutus erikseen tarkasteltuna ja kun toissijaisesti otetaan huomioon se, mikä lisävaikutus Greene Kingin kansallisten panimoiden kanssa tekemillä oluen toimitussopimuksilla on tähän.

1. Greene Kingin sopimusverkoston myötävaikutus erikseen tarkasteltuna

55 Kantajat riitauttavat sen, miten komissio on arvioinut Greene Kingin osuutta relevanteilla markkinoilla ja tämän tekemien vuokrasopimusten kestoa. Ne katsovat myös, että komissio on jättänyt ilmoittamatta ne syyt, joiden vuoksi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ei ole sovellettu siitäkään huolimatta, ettei Greene King täyttänyt niitä kriteereitä, jotka on vahvistettu perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta yksinmyyntisopimusten ja yksinostosopimusten ryhmiin 22 päivänä kesäkuuta 1983 annettuja komission

asetuksia koskevassa ilmoituksessa (EYVL 1984, C 101, s. 2), sellaisena kuin sitä on muutettu komission ilmoituksella 92/C 121/02 (EYVL 1992, C 121, s. 2) (jäljempänä asetuksia koskeva ilmoitus).

a) Greene Kingin osuus relevanteista markkinoista

56 Riidanalaisessa päätöksessä komissio on päätellyt aluksi, että Greene Kingin markkinaosuus kaikkien anniskeluoikeudet saaneiden anniskelupaikkojen lukumäärän perusteella ilmaistuna on 0,7 prosenttia. Komissio on todennut tältä osin toisaalta, että Yhdistyneessä kuningaskunnassa on 146 900 tämän kaltaista anniskelupaikkaa, joihin kuuluu 83 100 täydet anniskeluoikeudet saanutta anniskelupaikkaa, joista 57 000 on pubeja ja loput hotellien baareja ja viinibaareja, 32 300 rajoitetut anniskeluoikeudet saanutta anniskelupaikkaa, joihin kuuluu hotelleja ja ravintoloita, sekä 31 500 klubia. Se on taas korostanut toisaalta, että Greene King omistaa 1 101 anniskeluoikeudet saanutta anniskelupaikkaa, joista 628 on vuokrattu toiminnanharjoittajille, joita sitoo velvoite ostaa omistajapanimon olutta. Komissio on huomauttanut 6 artiklan mukaisen kirjeen 29 kohdassa, että näihin 1 101 anniskelupaikkaan on lisättävä vielä ne 1500 anniskelupaikkaa, jotka eivät ole Greene Kingin vaan sellaisten toiminnanharjoittajien omistamia, jotka ovat saaneet kyseiseltä panimolta lainoja, joiden vastineena niiden on muun muassa ostettava kyseisen panimon olutta. Se on pannut merkille, että vaikka nämä anniskelupaikat otettaisiinkin huomioon, Greene Kingin osuus oluen jakelusta anniskeluoikeudet saaneilla anniskelupaikoilla Yhdistyneessä kuningaskunnassa on kuitenkin alle 2 prosenttia (ks. alaviite 34 riidanalaisessa päätöksessä).

57 Toiseksi on todettava komission katsoneen riidanalaisen päätöksen 102 kohdassa, että kaikkien Greene Kingin anniskelupaikkojen eli sen omistamien, sen työntekijän johtamien tai sen vuokraamien anniskelupaikkojen sekä sen kanssa lainasopimuksen tehneiden anniskelupaikkojen myymän oluen osuus on 1,3 prosenttia kaikkien anniskeluoikeudet saaneiden anniskelupaikkojen Yhdistyneessä kuningaskunnassa myymän oluen määrästä. Se on päätellyt tämän perusteella, että kyseinen markkinaosuus on huomattavasti pienempi kuin kun-

kin neljän valtakunnanlaajuisen panimon hallussa oleva 5 prosentin tai tätä suurempi markkinaosuus.

Tiivistelmä asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

58 Kantajat väittävät, että Greene King myötävaikuttaa merkittävällä tavalla Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoiden sulkemiseen. Ne arvostelevat tältä osin komission riidanalaisessa päätöksessä tekemiä johtopäätöksiä kyseisen panimon markkinaosuudesta, joka kantajien mielestä on huomattavasti suurempi.

59 Greene Kingin markkinaosuudesta anniskelupaikkojen lukumäärän perusteella ilmaistuna kantajat huomauttavat ensinnäkin, että jos relevantteihin tuotemarkkinoihin kuuluvat ainoastaan pubit, kuten kantajat ovat väittäneet, niiden kaikkien anniskelupaikkojen vertailuluku, jonka perusteella markkinaosuus on laskettava, on 146 900 anniskelupaikan sijasta 57 000 anniskelupaikkaa.

60 Kantajat toteavat seuraavaksi, että Greene Kingin omistamien anniskelupaikkojen lukumäärä ei ole 1 101, kuten komissio on riidanalaisessa päätöksessä väittänyt, vaan 1 133, kuten 6 artiklan mukaisen kirjeen 27 kohdasta ilmenee.

61 Niiden mielestä näihin 1 133:een Greene Kingin omistamaan anniskelupaikkaan on lisättävä 1 500 Greene Kingin kanssa lainasopimuksen tehnyttä anniskelupaikkaa, minkä seurauksena vertailuluku on 2 633 anniskelupaikkaa.

62 Kantajat päättelevät tämän perusteella, että Greene Kingin markkinaosuus ei ole 0,7 prosenttia, kuten komissio väittää, vaan 4,6 prosenttia.

63 Toiseksi siltä osin kuin on kyse Greene Kingin markkinaosuudesta myydyn oluen määrän perusteella ilmaistuna, kantajat ovat sitä mieltä, että kyseinen osuus nousee 1,86 prosenttiin silloin kun se lasketaan kantajien määrittelemien relevanttien tuotemarkkinoiden perusteella eli suhteessa ainoastaan pubeissa myydyn oluen määrään.

64 Komissio toteaa, että arvioitiinpa tai esitettiinpä tosiseikat millä tavalla tahansa, on mahdotonta katsoa, että Greene King yksinään myötävaikuttaisi merkittävästi markkinoiden sulkemiseen.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

65 Kantajien ehdottama Greene Kingin markkinaosuuden laskentatapa eroaa kolmelta eri kohdin komission riidanalaisessa päätöksessä käyttämästä laskentatavasta. Ensimmäinen eroavaisuus koskee relevanttien markkinoiden määritelmää, sillä kantajien mukaan relevantit markkinat on määriteltävä siten, että ne käsittävät ainoastaan pubit eivätkä kaikkia anniskelupaikkoja, kuten komissio on katsonut. Toinen eroavaisuus koskee Greene Kingin omistamien anniskelupaikkojen lukumäärää, jonka kantaja on arvioinut riidanalaisessa päätöksessä väitetyn 1 101 anniskelupaikan sijasta 1 133 anniskelupaikaksi. Kolmas eroavaisuus koskee markkinaosuutta määriteltäessä huomioon otettavaa anniskelupaikkojen kokonaismäärää, sillä kantajien mielestä Greene Kingin omistamien anniskelupaikkojen lisäksi huomioon on otettava myös ne anniskelupaikat, jotka ovat tehneet Greene Kingin kanssa vuokrasopimuksen ja joita kantajat arvioivat olevan 1 500.

66 Ensinnäkin kantajien ehdottaman relevanttien markkinoiden määritelmän osalta, joka muodostaa pääasiallisen syyn siihen, minkä vuoksi kantajat ja komissio ovat eri mieltä siitä, miten Greene Kingin markkinaosuus on laskettava, on huomautettava, että edellä (16—52 kohdassa) on jo todettu komission katsoneen perustellusti, että relevantit markkinat muodostuvat kaikista anniskelupaikoista. Kantajien väite on näin ollen hylättävä.

67 Toiseksi Greene Kingin omistamien anniskelupaikkojen määrän arvioimisen osalta on todettava, että kantajien esittämä luku perustuu 6 artiklan mukaiseen kirjeeseen, jonka 27 kohdassa komissio toteaa, että Greene King omisti 4.5.1997 kaikkiaan 1 133 anniskelupaikkaa. Tämä luku eroaa siitä luvusta, jonka komissio on ilmoittanut riidanalaisessa päätöksessä, jonka 33 kohdassa se toteaa, että 6.7.1998 kyseessä olevien anniskelupaikkojen määrä oli 1 101. Tämä kantajien ja komission esittämien lukujen välinen ero selittyy näin ollen sillä, että arvioinnissa on käytetty eri päiviä, koska komissio halusi päätöstä laatiessaan saattaa ajan tasalle ne luvut, jotka se oli esittänyt 6 artiklan mukaisessa kirjeessään. Kantajat eivät sitä paitsi ole asettaneet edellä mainittujen lukujen paikkansapitävyyttä kyseenalaiseksi.

68 Näiden lukujen välisellä erolla, joka on ainoastaan 32 anniskelupaikkaa, ei voi missään tapauksessa olla ratkaisevaa vaikutusta Greene Kingin markkinaosuutta arvioitaessa. Väite on näin ollen hylättävä.

69 Kolmanneksi sen väitteen osalta, jonka mukaan Greene Kingin omistamien anniskelupaikkojen lisäksi huomioon on otettava myös Greene Kingin kanssa lainasopimuksen tehneet anniskelupaikat, on korostettava, että komissio on todella huomioinut tämän lähestymistavan riidanalaisessa päätöksessä. Alaviitteessä 34 se on näet todennut, että vaikka tämä väite voitaisiinkin hyväksyä, Greene Kingin markkinaosuus anniskelupaikkojen lukumäärän perusteella ilmaistuna on kuitenkin alle 2 prosenttia eli mitättömän pieni, kun otetaan huomioon, että tämä markkinaosuus on laskettu kaikkien anniskelupaikkojen

perusteella. Tämän seikan vaikutus myydyn oluen määrän perusteella ilmaistuun markkinaosuuteen jää myös aivan yhtä vähäiseksi. Kuten näet jo edellä 51 kohdassa on todettu, kyseinen markkinaosuus on ainoastaan 1,86 prosenttia siitäkin huolimatta, että se lasketaan kantajan esittämät kolme lähtökohtaa huomioon ottaen. Lopuksi on huomattava, että kantajien valtuuttama asiantuntija, professori M. Waterson, toteaa 8.7.1997 esittämissään huomautuksissa (kannekirjelmän liite A, s. 2, 1 kohta), ettei hän ole vakuuttunut siitä, muodostavatko Greene Kingin kanssa vuokrasopimuksen tehneet anniskelupaikat merkittävän tekijän arvioitaessa Greene Kingin sopimusverkoston vaikutusta markkinoiden sulkemiseen. Lainat ovat näet keskimäärältään melko pieniä, eikä velallisen olisi todennäköisesti liian vaikeaa saada vastaavaa tavanomaista markkinahintaista lainaa ilman ostovelvoitetta. Väite on näin ollen hylättävä.

b) Vuokrasopimusten kesto

70 Komissio on korostanut riidanalaisen päätöksen 102 kohdassa, että Greene Kingin tekemien vakiosopimusten tavanomainen kesto, joka on yhdeksän vuotta, on huomattavasti lyhyempi kuin muiden alan toimijoiden tekemien vakiovuokrasopimusten kesto, joka on yleensä 20 vuotta tai tätäkin enemmän.

Tiivistelmä asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

71 Kantajat ovat ensinnäkin eri mieltä siitä toteamuksesta, jonka mukaan Greene Kingin vakiosopimusten kesto ei ole selvästikään liian pitkä suhteessa markkinoilla yleensä tehtyjen sopimusten keskimääräiseen kestoon.

72 Ne väittävät toiseksi, että vaikkei sopimusten kesto olisikaan liian pitkä, huomioon on otettava kuitenkin se, että Greene Kingin omistamat anniskelupaikat vuokrataan vuokrasopimuksen päättymisen jälkeen uudestaan toiselle toiminnanharjoittajalle samojen sopimusehtojen mukaisesti, joten anniskelupaikat pysyvät näin ollen edelleen tähän yritykseen "sidottuina".

73 Tämän näkemyksen tueksi kantajat vetoavat EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisesta menettelystä (asia IV/35.992/F3 — Scottish and Newcastle) 16 päivänä kesäkuuta 1999 tehtyyn komission päätökseen 1999/474/EY (EYVL L 186, s. 28; jäljempänä Scottish & Newcastle -päätös), jossa todetaan seuraavaa:

" — — S & N:n omistamat pubit ovat periaatteessa aina yritykseen sidottuja. Tämä ei koske pelkästään itse johdettuja pubeja, vaan myös vuokrattuja pubeja, jotka yhden (pitkä- tai lyhytaikaisen) vuokrasopimuksen päättymisen jälkeen vuokrataan uudestaan toiselle toiminnanharjoittajalle asettaen sitovia velvoitteita" (124 perustelukappale).

74 Komissio esittää, että niiden lukuisten tietojen perusteella, jotka sillä oli hallussaan riidanalaista päätöstä tehtäessä, sillä oli mahdollisuus todeta, että Greene Kingiä huomattavasti useampia anniskelupaikkoja omistavat muut panimot tekivät vuokrasopimukset tavallisesti 20 vuodeksi.

75 Komissio toteaa, että Scottish & Newcastle -päätöksessä tehtyjä päätelmiä ei voida soveltaa nyt esillä olevaan tapaukseen.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

76 On muistettava, että arvioitaessa sitä, kuinka suuri vaikutus tietyn panimon tekemillä oluen toimitussopimuksilla on kaikkien samankaltaisten sopimusten aiheuttamaan tuotemarkkinoiden kumulatiiviseen sulkemiseen, on tutkittava sopimusosapuolten asemaa markkinoilla. Tämä vaikutus riippuu muun muassa sopimusten kestosta. Jos kesto ylittää selvästi relevanteilla markkinoilla yleensä tehtyjen sopimusten keskimääräisen keston, perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kielto koskee yksittäistä sopimusta (edellä 16 kohdassa mainittu asia Delimitis, tuomion 25—26 kohta ja asia C-214/99, Neste Markkinointi, tuomio 7.12.2000, 27 kohta, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa). Panimo, jonka osuus markkinoista on suhteellisen pieni ja joka sitoo myyntipisteensä useiksi vuosiksi, voi nimittäin myötävaikuttaa yhtä merkittävästi markkinoiden sulkemiseen kuin panimo, jolla on suhteellisen merkittävä osuus markkinoista ja joka vapauttaa myyntipisteensä lyhyemmin väliajoin (edellä 16 kohdassa mainittu asia Delimitis, tuomion 26 kohta).

77 Ensinnäkin Greene Kingin vakiosopimusten keston arvioinnin osalta on syytä korostaa, että niistä komission viimeaikaisista päätöksistä, jotka koskevat kansallisia panimoita ja joihin asianosaiset ovat vedonneet kirjallisessa ja suullisessa käsittelyssä, ilmenee, että Greene Kingin tekemien vakiosopimusten normaali kesto, joka on yhdeksän vuotta, ei ylitä selvästi markkinoilla yleensä tehtyjen oluen toimitussopimusten keskimääräistä kestoa. Kuten Whitbread-päätöksestä ilmenee (8 perustelukappale), helmikuussa 1997 kyseinen panimo omisti noin 1 938 anniskelupaikkaa, jotka oli annettu vuokralle yhden komissiolle ilmoitetun sopimuksen mukaan ja joiden kokonaismäärästä 1 643 eli 85 prosenttia oli annettu vuokralle 20 vuodeksi tehdyllä sopimuksella, 276 eli 14 prosenttia 5 vuodeksi tehdyllä sopimuksella ja 19 eli 1 prosentti niin sanotulla "eläkkeelle jääntiä edeltävällä" sopimuksella. EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisesta menettelystä (asia IV/36.081/F3 — Bass) 16 päivänä kesäkuuta 1999 tehdyn komission päätöksen 1999/473/EY (EYVL L 186, s. 1) 8 ja 39 perustelukappaleen mukaan maaliskuussa 1997 kyseisellä panimolla oli 1 186 anniskelupaikkaa, jotka oli annettu vuokralle yleensä 10 vuodeksi tehtyjen, tai

joidenkin kanssa jopa 15 tai 20 vuodeksi tehtyjen vakiosopimusten mukaan. Scottish & Newcastle -päätöksestä ilmenee (8 ja 37 perustelukappale), että kyseisen päätöksen tekopäivänä tällä panimolla oli omistuksessaan 432 anniskelupaikkaa, jotka oli annettu vuokralle lyhytaikaisia sopimuksia lukuun ottamatta 3—20 vuodeksi tehdyillä sopimuksilla.

78 Lisäksi EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisesta menettelystä (asia IV/36.456/F3 — Inntrepreneur ja IV/36.492/F3 — Spring) 29 päivänä kesäkuuta 2000 tehdyn komission päätöksen 2000/474/EY mukaan (EYVL L 195, s. 49; jäljempänä Inntrepreneur-päätös), joka koskee pubiyhtiöitä, kyseisellä pubiyhtiöllä oli 27.3.1998 omistuksessaan 2 898 anniskelupaikkaa, joista 2 286 eli 79 prosenttia oli annettu vuokralle pitkäaikaisen sopimuksen eli useimmiten 20 vuoden pituisen sopimuksen mukaan.

79 Tästä seuraa, että ne kolme Yhdistyneen kuningaskunnan neljästä valtakunnanlaajuisesta panimosta, joiden osalta komissio on tehnyt viimeaikaisen päätöksen, ja yksi Yhdistyneen kuningaskunnan pääasiallisista pubiyhtiöistä ovat tehneet suureksi osaksi vuokrasopimuksia, jotka ovat kestoltaan paljon pidempiä kuin Greene Kingin tekemät vakiovuokrasopimukset siten, että niiden kesto voi olla jopa 20 vuotta.

80 Greene Kingin tekemät sopimukset eivät ole näin ollen selvästikään kestoltaan liian pitkiä, kun otetaan huomioon yhteisöjen tuomioistuimen edellä 16 kohdassa mainitussa asiassa antamassa tuomiossa määrittelemä kriteeri.

81 Toiseksi sen väitteen osalta, jonka mukaan *Greene Kingin* omistamat anniskelupaikat vuokrataan vuokrasopimuksen päättymisen jälkeen uudestaan toiselle toiminnanharjoittajalle samojen sopimusehtojen mukaan, minkä vuoksi kyseiset anniskelupaikat ovat edelleen "sidoksissa" panimoon olipa sopimuksen alkuperäinen kesto mikä tahansa, on todettava, että komissio on esittämissään kirjelmissä perustellusti huomauttanut, ettei tätä väitettä voida hyväksyä niiden

anniskelupaikkojen osalta, jotka eivät ole Greene Kingin omistuksessa, vaikka ne ovatkin siihen sidoksissa tekemänsä lainasopimuksen perusteella. Kun otetaan huomioon, että 40 prosenttia Greene Kingin oluesta myydään edellä mainituissa anniskelupaikoissa, ei ole mitään syytä katsoa, että kyseiset anniskelupaikat olisivat sidoksissa kyseiseen panimoon vielä senkin jälkeen, kun laina on jo maksettu takaisin (6 artiklan mukaisen kirjeen 29 kohta).

82 Anniskelupaikoiksi, joita voidaan pitää Greene Kingiin "sidottuina" komission Scottish & Newcastle -päätöksen 124 perustelukappaleessa esittämällä tavalla, on näin ollen katsottava ne panimon omistamat anniskelupaikat, jotka ovat joko panimon omassa johdossa tai ovat siihen sidoksissa ostovelvoitteen sisältävän vuokrasopimuksen perusteella. Riidanalaisesta päätöksestä (33 ja 102 kohta) seuraa, että näiden Greene Kingin anniskelupaikkojen osuus Yhdistyneen kuningaskunnan anniskeluoikeudet saaneiden anniskelupaikkojen kokonaismäärästä on ainoastaan 0,7 prosenttia.

83 Riidanalaisesta päätöksestä (102 kohta) ilmenee myös, että kaikissa Greene Kingin anniskelupaikoissa, olivatpa ne sitten edellä mainitussa kohdassa tarkoitettuja anniskelupaikkoja tai sellaisia anniskelupaikkoja, joiden kanssa Greene King on tehnyt vuokrasopimuksen, myydyn oluen osuus on 1,3 prosenttia Yhdistyneessä kuningaskunnassa "paikan päällä" nautitun oluen määrästä. Kun otetaan huomioon se, että 40 prosenttia Greene Kingin oluesta myydään sellaisissa anniskelupaikoissa, joiden kanssa Greene King on tehnyt vuokrasopimuksen, sen omistamien anniskelupaikkojen osuus Yhdistyneessä kuningaskunnassa "paikan päällä" nautitun oluen määrästä on selvästi alle 1 prosenttia.

84 Vertailun vuoksi voidaan todeta, että 1997—1998, joka on kaikkein lähimpänä nyt esillä olevan asian kannalta merkityksellistä viitejaksoa, Scottish & Newcastlen omistamien anniskelupaikkojen osuus kaikkien Yhdistyneessä kuningaskunnassa anniskeluoikeudet saaneiden anniskelupaikkojen kokonaismäärästä oli 1,9 prosenttia ja niiden myymän oluen osuus kaikesta Yhdistyneessä kuningaskunnassa "paikan päällä" nautitun oluen määrästä oli 4,12 prosenttia (Scottish & Newcastle -päätöksen 123 perustelukappale).

85 Tästä seuraa, että niiden anniskelupaikkojen, joiden voidaan katsoa olevan "sidottuja" Greene Kingiin komission Scottish & Newcastle -päätöksen 124 perustelukappaleessa esittämällä tavalla, markkinaosuus on huomattavasti alle 1 prosenttia, ilmaistiinpa tämä markkinaosuus anniskelupaikkojen lukumäärän tai tätäkin merkittävämmän kriteerin eli myydyn oluen määrän avulla. Koska Greene Kingin markkinaosuus on näinkin pieni, ei selvästikään ole mitään syytä katsoa, että tällaisen "sidoksen" olemassaolon perusteella voitaisiin katsoa, että kyseinen panimo myötävaikuttaa merkittävästi markkinoiden sulkemiseen.

86 Väite on näin ollen hylättävä.

c) Perusteluvelvollisuuden laiminlyönti

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

87 Kantajat toteavat, että se, ettei panimo voi vedota asetuksia koskevaan ilmoitukseen, ei merkitse kuitenkaan välttämättä sitä, että perustamissopimuksen 85 artiklaa olisi sovellettava. Ne katsovat, että jos komissio arvioi, kuten se on nyt esillä olevassa asiassa tehnyt, ettei tätä artiklaa voida soveltaa, sen on tarkennettava ne syyt, joiden perusteella se on tullut tähän johtopäätökseen, jotta voitaisiin saada selville, millä perusteella sen päätös voidaan riitauttaa. Ne väittävät, ettei vastaaja ole esillä olevassa asiassa ilmoittanut niitä syitä, joiden perusteella perustamissopimuksen 85 artiklaa ei voitu soveltaa.

88 Komissio katsoo, ettei kantajien väite ole perusteltu, koska se on huolehtinut siitä, että päätöksestä käyvät riittävän tarkasti selville ne syyt, joiden vuoksi se katsoi, ettei Greene Kingin sopimusverkosto kuulunut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan siitäkään huolimatta, ettei käsiteltävänä olevassa asiassa voitu soveltaa asetuksia koskevaa ilmoitusta.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

89 On muistettava, että EY:n perustamissopimuksen 190 artiklassa (josta on tullut EY 253 artikla) edellytetyistä perusteluista on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmettävä riidanalaisen toimenpiteen tehneen yhteisön toimielimen päättely siten, että niille, joita toimenpide koskee, selviävät sen syyt, jotta he voivat puolustaa oikeuksiansa, ja että yhteisöjen tuomioistuin voi tutkia toimenpiteen laillisuuden (asia C-156/98, Saksa v. komissio, tuomio 19.9.2000, Kok. 2000, s. I-6857, 96 kohta).

90 On kuitenkin myös korostettava, että asetuksia koskevassa ilmoituksessa on vain määritelty sopimukset, joilla ei komission mukaan ole tuntuvaa vaikutusta kilpailuun tai jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tämän perusteella ei voida kuitenkaan varmuudella päätellä, että yksinostosopimusverkosto on automaattisesti omiaan merkittävästi estämään, rajoittamaan tai vääristämään kilpailua ainoastaan sen vuoksi, että komission ilmoituksessa määrittelemät rajat ovat ylittyneet (edellä 26 kohdassa mainitussa asiassa Langnese-Iglo v. komissio annettu tuomio, tuomion 98 kohta).

91 Komission todettua ensin esillä olevassa asiassa, ettei asetuksia koskevaa ilmoitusta voida soveltaa (riidanalaisen päätöksen 99 kohta), se on tarkastellut yksityiskohtaisesti Greene Kingin erityisasemaa (riidanalaisen päätöksen 100—106 kohta) ja erityisesti sen markkinaosuutta, siihen sidoksissa olevien anniskelupaikkojen kanssa tehtyjen oluen toimitussopimusten kestoa sekä valtakunnanlaajuisten panimoiden kanssa tehtyjen toimitussopimusten vaikutuksia, ja esittänyt näiden seikkojen perusteella ne syyt, joiden vuoksi se on tullut siihen lopputulokseen, ettei Greene King myötävaikuta merkittävästi markkinoiden sulkemiseen.

92 Edellä olevasta seuraa, että komissio on tuonut tässä asiassa esiin riittävällä tavalla ne syyt, joiden vuoksi se tuli edellä mainittuun lopputulokseen ja se on

näin ollen antanut todella kantajille ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle mahdollisuuden päästä täysin selville sen päättelystä. Kantajat pystyivät näin ollen arvioimaan, oliko komission päätös mahdollisesti riitautettava, kuten ne sitä paitsi myöhemmin ovat tehneetkin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella oli puolestaan mahdollisuus näiden perustelujen valossa tutkia riidanalaisen päätöksen laillisuus.

93 Väite on näin ollen hylättävä.

2. Greene Kingin valtakunnanlaajuisten panimoiden kanssa tekemien toimitussopimusten vaikutukset

94 Riidanalaisessa päätöksessä (103—106 kohta) komissio hylkäsi kantajien väitteen, jonka mukaan Greene Kingin sopimusverkosto kuuluu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, kun otetaan huomioon Greene Kingin sellaisten valtakunnanlaajuisten panimoiden kanssa tekemien oluen toimitussopimusten vaikutukset, joiden sopimusverkosto kuuluu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan mukaisen kiellon soveltamisalaan. Komissio katsoi tältä osin, että "tukkumyyjänä" toimivan panimon ja sen toimittajien (jakeluketjun alkupään sopimukset) väliset sopimukset on erotettava panimon ja sen anniskelupaikan pitäjien välisistä sopimuksista (jakeluketjun loppupään sopimukset). Jakeluketjun alkupään sopimusten olemassaolon ei pitäisi vaikuttaa jakeluketjun loppupään sopimusverkoston arviointiin. Tätä verkostoa ei voida noin vain yhdistää sellaiseen toimittajapanimon sopimusverkostoon, joka myötävaikuttaa merkittävästi markkinoiden sulkemisen. Kun lisäksi otetaan huomioon se, että Greene Kingin valtakunnanlaajuisten panimoiden kanssa tekemät toimitussopimukset sisältävät vain vähäisiä velvoitteita, koska kaikkein velvoittavimpaankin toimitussopimukseen liittyy ainoastaan minimaalinen ostovelvoite, jonka osuus on alle 20 prosenttia edellä mainitun panimon sopimusverkostoon kuuluville anniskelupaikkojen pitäjille myydystä oluesta, on komission mukaan ilmeistä, ettei tätä verkostoa voida yhdistää valtakunnanlaajuisten panimoiden sopimusverkostoihin.

95 Kantajat väittävät, että komissio on tehnyt ilmeisen arviointivirheen, ja laiminlyönyt perusteluvelvollisuutensa.

a) Ilmeinen arviointivirhe

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

96 Kantajat väittävät, että valtakunnallisten panimoiden kanssa tekemiensä sopimusten vuoksi Greene King myötävaikuttaa merkittävästi markkinoiden sulkemiseen. Riidanalaisen päätöksen mukaan Greene King on tehnyt tällaisia sopimuksia neljän valtakunnallisen panimon kanssa. Yhteen näistä sopimuksista, joka on tehty viideksi vuodeksi, liittyy vähimmäisostovelvoite, joka koskee lähes 20 prosenttia Greene Kingin tukuittain myymästä oluesta. Kolmeen muuhun sopimukseen sisältyy varastohankintoja koskevia velvoitteita ja nämä sopimukset on tehty puoleksitoista, kolmeksi ja viideksi vuodeksi.

97 Kantajat tulkitsevat näitä riidanalaisessa päätöksessä (33 kohta) mainittuja lukuja siten, että Greene King valmistaa ainoastaan noin 45 prosenttia sen omistamissa vuokralle annetuissa anniskelupaikoissa myydystä oluesta. Ne tulevat tämän perusteella siihen tulokseen, että muut panimot toimittavat Greene Kingille 55 prosenttia tällaisissa anniskelupaikoista myydystä oluesta, ja todennäköisesti vastaavan määrän Greene Kingin omistamien ja sen itse johtamien anniskelupaikkojen osalta sekä niiden anniskelupaikkojen osalta, jotka ovat tehneet Greene Kingin kanssa lainasopimuksen. Vastauksessa kantajat ovat muuttaneet näitä lukuja 6 artiklan mukaisessa kirjeessä oleviin tietoihin vedoten ja tehneet tämän perusteella johtopäätöksen, että koska Greene Kingin tuotannon osuus on ainoastaan 39 prosenttia sen oluen määrästä, joka myydään siihen sidoksissa olevissa anniskelupaikoissa, jäljelle jäävän 61 prosentin toimittamisesta vastaavat muut panimot.

98 Koska Greene King on sitoutunut myymään — yli puolet siihen sidoksissa olevien anniskelupaikkojen kautta myydyn oluen määrästä — muiden panimoiden toimittamaa olutta varsin pitkäaikaisiin toimitussopimuksiin perustuen, kantajien mukaan Greene Kingistä riippuvaisia anniskelupaikkoja on pidettävä myös kyseisiin panimoihin sidottuina.

99 Kantajat vetoavat tältä osin ensinnäkin edellä 16 kohdassa mainitussa asiassa Delimitis annettuun tuomioon, jonka 19 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin on todennut seuraavaa:

"Sen arvioimiseksi, uhkaako useiden oluen toimitussopimusten olemassaolo pääsyä — — markkinoille, on seuraavaksi tutkittava sopimusten luonnetta ja merkitystä kokonaisuudessaan. Kokonaisuus käsittää kaikki samankaltaiset sopimukset, jotka liittävät useaan kansalliseen tuottajaan merkittävän määrän myyntipisteitä — — . Sopimusverkostojen vaikutus markkinoille pääsyyn riippuu erityisesti valtakunnallisiin tuottajiin näin sidoksissa olevien myyntipisteiden määrästä verrattuna niiden anniskelupaikkojen määrään, jotka eivät ole tällä tavoin sidoksissa, tehtyjen sopimusten kestosta, niistä olutmääristä, joita sitoumukset koskevat, sekä näiden määrien ja sitoutumattomien jälleenmyyjien kautta myytyjen olutmäärien suhteeseen."

100 Toiseksi kantajat väittävät, että komissio on hyväksynyt asetuksia koskevassa ilmoituksessaan periaatteen, jonka mukaan tukkumyyjän myötävaikutusta markkinoiden sulkemiseen voidaan arvioida sen toimittajapanimon aseman perusteella, jonka kanssa oluen toimitussopimus on tehty. Tämän periaatteen mukaisesti voidaan hyväksyä se, että tukkumyyjän sekä yhden panimon myötävaikutusta markkinoiden sulkemiseen voidaan arvioida yhdessä, yhtenä kokonaisuutena, vaikkei kyseisellä panimolla olisikaan yksinoikeutta oluen toimitukseen.

101 Ne vetoavat kolmanneksi siihen, miten komission kilpailun pääosaston virkamies Dirk Van Erpos on selvittänyt komission kantaa tähän kysymykseen Lontoossa kesäkuussa 1997 pidetyssä esitelmässä, jonka nimenä oli "Yhteisön kilpailuoikeuden soveltaminen sopimuksiin, jotka koskevat Yhdistyneen kuningaskunnan anniskelupaikkoja", sekä komission Inntrepreneur-asiaa koskevaan lehdistötiedotteeseen. Näiden perusteella ne päättelevät, ettei komissio ole ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä erottanut toisistaan jakeluketjun alkupään sopimuksia, jotka sitovat tukkukauppiaan toimittajiinsa, ja jakeluketjun loppupään sopimuksia, jotka sitovat tukkukauppiaan anniskelupaikkojen pitäjiin.

102 Komissio väittää pääasiallisesti, ettei jakeluketjun alkupään sopimuksilla ole merkitystä jakeluketjun loppupään sopimusten arvioinnin kannalta.

103 Se toteaa vielä toissijaisesti, että jakeluketjun alkupään sopimukset heikentävät joka tapauksessa Greene Kingin osuutta sulkemisvaikutukseen. Toisin kuin Inntrepreneur-asiaa koskevassa lehdistötiedotteessa esitetyssä tilanteessa, Greene Kingin anniskelupaikkojen pitäjillä on paljon suurempi valinnanvara eri tuotemerkkien välillä ja Greene Kingiin sidoksissa olevien anniskelupaikkojen välillä on näin ollen tuotemerkkien välistä kilpailua. Siltä osin kuin Greene King toimii anniskelupaikka/tukkumyyjä-ketjuna, se myötävaikuttaa komission mukaan Yhdistyneen kuningaskunnan oluen anniskelumarkkinoiden avautumiseen.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

104 Kantajien perustelujen tarkoituksena on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan sovellettavuutta koskevan tarkastelun kannalta yhdistää Greene Kingin sopimusverkosto, joka ei komission mukaan sinänsä myötävaikuta merkittävästi markkinoiden sulkemiseen, niihin kansallisten panimoiden sopimusverkostoihin, jotka puolestaan myötävaikuttavat merkittävästi markkinoiden sulkemiseen.

105 Kuten komissio on jo riidanalaisen päätöksen 105 kohdassa ja sen Inntrepreneur-päätöksensä 57 ja 58 perustelukappaleessa, johon asianosaiset ovat suullisen käsittelyn aikana vedonneet, perustellusti todennut, tällainen yhdistäminen edellyttää kahden edellytyksen täyttymistä.

106 Ensinnäkin on todettava, että panimotukkumyyjän, tässä tapauksessa Greene Kingin, ja toimittajapanimoiden, eli valtakunnanlaajuisten panimoiden, välillä

tehtyjen oluen toimitussopimusten, toisin sanoen jakeluketjun alkupään sopimusten, voidaan katsoa kuuluvan toimittajapanimoiden sopimusverkostoon, jos näihin toimitussopimuksiin sisältyy määräys, jota voidaan pitää ostovelvoitteena (vähimmäisostovelvoite, varastointivelvoite, kilpailukielto). Tästä seuraa, että sellainen toimitussopimus, johon ei liity mitään ostovelvoitetta muodossa tai toisessa, ei kuulu toimittajapanimoiden sopimusverkostoon, vaikka se koskisikin merkittävää osaa panimotukkumyyjiin sidoksissa olevien anniskelupaikkojen myymästä oluesta.

107 Jotta jakeluketjun alkupään sopimusten lisäksi myös panimotukkumyyjän ja siihen sidoksissa olevien anniskelupaikkojen väliset sopimukset, eli jakeluketjun loppupään sopimukset, voitaisiin liittää toimittajapanimoiden sopimusverkostoihin, on myös tarpeen, että toimittajapanimoiden ja panimotukkumyyjien väliset sopimukset ovat siinä määrin velvoittavia, ettei Yhdistyneessä kuningaskunnassa tai muualla toimivilla panimoilla ole mahdollisuuksia päästä panimotukkumyyjän jakeluketjun loppupään sopimusverkostoon tai että pääsyä on ainakin huomattavasti vaikeutettu.

108 Jos näiden jakeluketjun alkupään sopimusten velvoittava vaikutus on vähäinen, muilla panimoilla on mahdollisuus tehdä toimitussopimuksia panimotukkumyyjän kanssa ja päästä näin ollen panimotukkumyyjän jakeluketjun loppupään sopimusverkostoon. Muilla panimoilla on siten mahdollisuus myydä olutta kaikkien kyseiseen verkostoon kuuluvien anniskelupaikkojen kautta ilman, että niiden tarvitsisi tehdä erillisiä sopimuksia yksittäisten myyntipisteiden kanssa. Jakeluketjun loppupään sopimusverkosto on näin ollen sellainen tekijä, joka voi helpottaa muiden panimoiden pääsyä markkinoille.

109 Komissio on siten perustellusti katsonut, että panimotukkumyyjien ja anniskelupaikkojen pitäjien välisiä toimitussopimuksia koskeva arviointi on periaatteessa erotettava toimittajapanimoiden ja panimotukkumyyjien välisten toimitussopimusten arvioinnista, jollei edellä 106—108 kohdassa tehdyistä tarkennuksista muuta johdu.

110 Riidanalaisesta päätöksestä (32 kohta) ilmenee, että Greene King on tehnyt toimitussopimuksia kaikkien valtakunnanlaajuisten panimoiden ja useiden paikallisten panimoiden kanssa. Ainoastaan neljään näistä sopimuksista sisältyy sellainen määräys, jota voidaan pitää ostovelvoitteena. Yksi näistä sopimuksista, joka on tehty viiden vuoden ajaksi, sisältää vähimmäisostovelvoitteen, joka koskee alle 20:tä prosenttia Greene Kingin oluen tukkumyynnin määrästä. Kolmeen muuhun sopimukseen sisältyy varastointivelvoitteita.

111 Käsiteltäessä sitä, onko Greene Kingin sopimusverkosto yhdistettävä valtakunnallisten panimoiden sopimusverkostoihin, Greene Kingin tekemistä toimitussopimuksista ei voida näin ollen ottaa huomioon niitä sopimuksia, joihin ei sisälly mitään ostovelvoitetta muodossa tai toisessa ja joiden ei voida siten katsoa kuuluvan toimittajapanimoiden sopimusverkostoihin.

112 Kaikki muut sopimukset eli ne neljä sopimusta, joihin sisältyvää määräystä voidaan pitää ostovelvoitteena, on sitä vastoin otettava huomioon. Kuten edellä 107 kohdassa on esitetty, edellä mainittu yhdistäminen edellyttää kuitenkin vielä sitä, että toimittajapanimoiden ja Greene Kingin väliset sopimukset ovat siinä määrin velvoittavia, ettei Yhdistyneessä kuningaskunnassa tai muualla toimivilla panimoilla ole mahdollisuuksia päästä panimotukkumyyjän jakeluketjun loppupään sopimusverkostoon tai että pääsyä on ainakin huomattavasti vaikeutettu.

113 Tältä osin on huomattava, että ankarimman ostovelvoitteen seurauksena Greene Kingin on ostettava asianomaiselta toimittajapanimolta olutta vähimmäismäärä, joka on alle 20 prosenttia siitä oluen määrästä, jonka Greene King myy tukkuna, joten ainakin 80 prosenttia oluen tukkumyynnistä voi olla peräisin muilta toimittajapanimoilta. Näin ollen on katsottava, että edellä mainituille neljälle

sopimukselle ominaiset ostovelvoitteet ovat niin vähäisiä, ettei muiden panimoiden pääsy Greene Kingin jakeluketjun loppupään sopimusverkostoon ole vakavasti vaarantunut, ja näin on myös näiden sopimusten kumulatiivinen vaikutus huomioon ottaen.

114 Komissio on näin ollen riidanalaisessa päätöksessä (106 kohta) perustellusti päätellyt, ettei Greene Kingin jakeluketjun loppupään sopimusverkostoa voida yhdistää sellaisiin toimittajapanimoihin, jotka ovat tehneet Greene Kingin kanssa oluen toimitussopimuksia.

115 Kantajan näkemyksensä tueksi esittämät neljä väitettä on tältä osin hylättävä.

116 Kantajat ovat vedonneet ensimmäiseksi edellä 16 kohdassa mainitussa asiassa Delimitis annetun tuomion 19 kohtaan, josta seuraa muun muassa, että sen arvioimiseksi, uhkaako useiden oluen toimitussopimusten olemassaolo pääsyä markkinoille, on tutkittava sopimusten luonnetta ja merkitystä kokonaisuudessaan, ja tämä kokonaisuus käsittää kaikki samankaltaiset sopimukset, jotka liittävät useaan kansalliseen tuottajaan merkittävän määrän myyntipisteitä.

117 On todettava, että edellä 16 kohdassa mainitussa asiassa Delimitis annetun tuomion kyseisessä kohdassa luetellaan kaikki ne tekijät, jotka on otettava huomioon tarkasteltaessa sitä, onko yhteisöjen tuomioistuimen vahvistamaa ensimmäistä kriteeriä noudatettu arvioitaessa oluen toimitussopimuksen yhteensoveltuvuutta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kannalta, ja tämän kriteerin tarkoituksena on selvittää, onko relevanteille markkinoille pääsy vaikeaa. Markkinoiden suljettu luonne on kuitenkin jo todettu riidanalaisessa

päätöksessä (95 kohta) eivätkä asianosaiset ole käsitelleet tätä asiaa. Käsittelyssä keskeisenä kysymyksenä on se, onko asiassa otettu huomioon yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Delimitis antamassa tuomiossa määrittelemä toinen kriteeri, jonka perusteella esillä olevassa asiassa on arvioitava sitä, miltä osin Greene Kingin tekemät sopimukset myötävaikuttavat merkittävästi siihen, että markkinat ovat tällä tavalla suljetut. Tästä seuraa, että kohdalla, jota kantajat ovat lainanneet, ei ole merkitystä nyt käsiteltävänä olevan asian kannalta.

118 Toiseksi kantajat ovat vedonneet asetuksia koskevaan ilmoitukseen siltä osin kuin siinä todetaan seuraavaa:

" — — Asetuksen (ETY) N:o 1984/83 6 artiklassa ja 8 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen oluen toimitusta koskevien, tukkumyyjien tekemien yksinoikeussopimusten osalta edellä mainittuja periaatteita voidaan soveltaa soveltuvin osin ottaen huomioon sen panimon aseman, jonka oluesta kyseessä olevassa sopimuksessa pääasiallisesti on kyse" (40 kohdan viides alakohta).

119 Kantajat päättelevät tästä, että tukkumyyjän myötävaikutusta markkinoiden sulkemiseen voidaan arvioida yhdessä sille olutta toimittavan panimon myötävaikutuksen kanssa.

120 Käsittelemättä kysymystä siitä, onko asetuksia koskevalla ilmoituksella merkitystä käsiteltävänä olevan asian kannalta, kun otetaan huomioon, ettei se ennakolta ratkaise yhteisöjen tuomioistuinten kantaa (edellä mainitun ilmoituksen 3 kohta), on huomattava, että tällä kohdalla ei ole sitä merkitystä, jonka kantajat pyrkivät sille antamaan. Sen tarkoituksena on antaa tukkumyyjille mahdollisuus vedota ilmoitukseen ikään kuin ne olisivat panimoita, eli käyttää hyväkseen niitä rajoja, joiden alapuolella perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohta jätetään automaattisesti soveltamatta. Tässä asianomaisessa kohdassa ei mainita mitään mahdollisuudesta arvioida tukkumyyjän ja panimon sopimusverkostoa koko-

naisuutena sen määrittämiseksi, myötävaikuttaako tukkumyyjän sopimusverkosto todellisuudessa merkittävästi markkinoiden sulkemiseen.

121 Kuten komissio on lisäksi perustellusti korostanut, asetuksia koskevan ilmoituksen soveltaminen Greene Kingiin tukkumyyjänä johtaisi siihen, että Greene Kingin asemaa arvioitaessa otettaisiin huomioon sen panimon asema, jonka oluesta kyseessä olevassa sopimuksessa eli tässä tapauksessa Greene Kingin vakiosopimuksissa on pääasiallisesti kyse. Panimo, jonka oluesta näissä vakiosopimuksissa on pääasiallisesti kyse, on kiistattomasti itse Greene King, jossa yhdistyvät siten sekä tukkumyyjän että panimon ominaisuudet edellä mainitun ilmoituksen 40 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Tämä seikka osoittaa, ettei kyseistä ilmoituksen kohtaa voida näin ollen soveltaa esillä olevaan asiaan.

122 Kantajat vetoavat kolmanneksi kahteen komission esittämään kannanottoon, joihin nojaten ne päättelevät, ettei komissio ole ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä erottanut toisistaan jakeluketjun alkupään sopimuksia ja jakeluketjun loppupään sopimuksia.

123 Kantajat vetoavat tältä osin edellä mainittuun esitelmään ja erityisesti seuraavaan kappaleeseen:

” — — komission tämänhetkinen kanta tähän kysymykseen on se, että on olennaista selvittää jälleen kerran, myötävaikuttavatko [anniskelupaikkojen omistajayritysten ja panimoiden väliset toimitussopimukset] merkittävästi markkinoiden sulkemiseen. Anniskelupaikkojen lukumäärän lisäksi huomioon otettavia tekijöitä ovat niiden sopimusten kesto ja määrä, jotka [anniskelupaikkojen omistajayritykset] ovat tehneet Yhdistyneen kuningaskunnan panimoiden kanssa. Eli mitä useampia sopimuksia on tehty ja mitä lyhyempi niiden kesto on, sitä helpommin Yhdistyneen kuningaskunnan panimot ja ulkomaalaiset panimot voivat tehdä toimitussopimuksia näiden anniskelupaikkojen omistajayritysten kanssa (mikä antaa niille mahdollisuuden myydä olutta välittömästi

kaikkien yrityksen johtamien anniskelupaikkojen kautta) ja sitä rajallisemmin nämä sopimukset myötävaikuttavat siten markkinoiden sulkemiseen."

124 Kantajat vetoavat toisaalta komission Inntrepreneur-asiaa koskevaan lehdistötiedotteeseen, jonka mukaan "komissio katsoo, että [perustamissopimuksen] 85 artiklan 1 kohtaa sovelletaan jokaiseen [Yhdistyneen kuningaskunnan] suuren panimon tekemään vuokrasopimukseen sekä jokaiseen tällaiseen panimoon sidoksissa olevan pubin omistajayritykseen".

125 Aluksi on huomautettava, että komissio on riidanalaisessa päätöksessä perustellusti erottanut jakeluketjun alkupään sopimukset jakeluketjun loppupään sopimuksista.

126 Tämän eron perusteltavuutta ei voida missään tapauksessa asettaa kyseenalaiseksi komission mahdollisesti aikaisemmin esittämillä, vastakkaisilla kannanotoilla.

127 Kantajien mainitsemia asiakirjoja ei voida tältä osin selvästikään pitää ratkaisevana osoituksena tällaisten kannanottojen olemassaolosta.

128 Ensinnäkin Van Erpsin pitämän esitelmän osalta on huomattava, että kappale, jota edellä on lainattu, ei ole ristiriidassa riidanalaisen päätöksen kanssa. Tästä kappaleesta ilmenee, että pubiyhtiöiden tekemät jakeluketjun alkupään sopimukset voivat olla sellainen tekijä, jonka perusteella on todettava, että näiden yhtiöiden jakeluketjun alkupään sopimusverkosto myötävaikuttaa merkittävästi markkinoiden sulkemiseen, ja että olennainen kysymys on se, missä määrin nämä jakeluketjun alkupään sopimukset estävät vuorostaan muita panimoita tekemästä toimitussopimuksia pubiyhtiön kanssa. Edellä kohdassa 107 on kuitenkin

esitetty, että silloin kun nämä jakeluketjun alkupään sopimukset ovat erittäin velvoittavia siten, ettei muilla panimoilla ole mahdollisuuksia päästä panimotukkumyyjän jakeluketjun loppupään sopimusverkostoon tai että pääsyä on ainakin huomattavasti vaikeutettu, tämä verkosto on yhdistettävä toimittajapanimon sopimusverkostoon, joka myötävaikuttaa oletettavasti merkittävästi markkinoiden sulkemiseen. Tämän edellytyksen täyttyessä jakeluketjun loppupään sopimusverkoston tilanne riippuu jakeluketjun alkupään sopimusverkostosta ja sen on myös siten tämän yhteyden vuoksi katsottava myötävaikuttavan osaltaan merkittävästi markkinoiden sulkemiseen. Kuten edellä 105—115 kohdassa on todettu, tämä edellytys ei ole kuitenkaan täyttynyt esillä olevassa asiassa.

129 Kappale, jota kantajat ovat lainanneet, ei sitä paitsi koske Greene Kingin kaltaisia paikallisia panimoita vaan pubiyhtiöitä. Kyseisessä esitelmässä viitattiin kuitenkin paikallisiin panimoihin toteamalla, että "kilpailupolitiikan yleisen periaatteen mukaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa sijaitsevien pienikokoisten ja paikallisten panimoiden vakiovuokrasopimukset eivät kuulu [perustamissopimuksen] 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan".

130 Toiseksi Inntrepreneur-asiaa koskevan komission lehdistötiedotteen osalta on tarkennettava, että tämä pubiyhtiö oli tiedotteen antamisen aikaan sidoksissa kansalliseen Scottish & Newcastle panimoon, ja näiden kahden yrityksen välisessä sopimuksessa tälle pubiyhtiölle oli asetettu velvoite ostaa kaikki sen verkoston tarvitsema olut kyseiseltä kansalliselta panimolta. Inntrepreneur oli näin ollen edellä 106—108 kohdassa kuvaillussa tilanteessa, jossa jakeluketjun loppupään sopimusverkosto voi olla yhteydessä toimittajapanimoon liittyvään jakeluketjun alkupään sopimusverkostoon. Greene Kingin tilanteen osalta kyse ei kuitenkaan ole tästä, koska Greene King ei ole tehnyt valtakunnanlaajuisen panimon kanssa yhtä velvoittavaa sopimusta, kuten edellä 110—114 kohdassa on todettu.

131 Edellä olevasta seuraa, ettei tämä kanneperuste ole perusteltu.

b) Perusteluvelvollisuuden laiminlyönti

Tiivistelmä asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

132 Kantajat arvostelevat komissiota siitä, ettei se ole antanut riittävästi tietoja Greene Kingin ja kansallisten panimoiden välillä tehtyjen toimitussopimusten sisällöstä ja erityisesti näiden sopimusten kestosta ja niiden perusteella ostetun oluen todellisista määristä. Kantajat eivät näin ollen ole voineet selvittää, oliko komission suorittaman arvioinnin, joka koski kysymystä siitä, vaikuttaako Greene King osaltaan merkittävästi markkinoiden sulkemiseen, riitauttamiseksi olemassa riittävästi syitä.

133 Komissio katsoo, että riidanalaista päätöstä on perusteltu riittävästi. Se toteaa erityisesti, ettei sillä ollut velvollisuutta tarkentaa sitä, kuinka paljon olutta Greene King ostaa valtakunnallisilta panimoilta. Vaikka edellä mainitussa päätöksessä mainitaankin jakeluketjun alkupään sopimukset, niiden rajoittavaa vaikutusta arvioitaessa ainoana huomioon otettavana seikkana on pidettävä sitä oluen määrää, jonka ostamista näihin sopimuksiin sisältyvät ostovelvoitteet edellyttävät, eikä sitä määrää, joka todellisuudessa ostetaan.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

134 Jotta voitaisiin arvioida sitä, onko Greene Kingin jakeluketjun loppupään sopimusverkosto yhdistettävä Greene Kingille toimittaviin toimittajapanimoihin sidoksissa oleviin jakeluketjun alkupään sopimusverkostoihin, on syytä, kuten myös edellä 106—108 kohdassa on esitetty, ottaa huomioon ainoastaan sellaiset toimitussopimukset, joihin liittyy siinä määrin ankara ostovelvoite, ettei muilla panimoilla ole mahdollisuuksia päästä Greene Kingin jakeluketjun loppupään sopimusverkostoon tai että pääsyä on huomattavasti vaikeutettu.

135 Komissio toteaa riidanalaisessa päätöksessä (32 kohta), että Greene King on tehnyt toimitussopimuksia kaikkien valtakunnanlaajuisten panimoiden ja useiden paikallisten panimoiden kanssa, että näistä sopimuksista ainoastaan yhdessä, joka on tehty viideksi vuodeksi, on vähimmäisostovelvoite, joka koskee alle 20:tä prosenttia siitä oluen määrästä, jonka edellä mainittu panimo myy tukkuna, ja että Greene King on tehnyt kolme muuta velvoittavaa sopimusta, joihin liittyy varastointivelvoitteita.

136 Komissio esittää näin ollen tietoja sellaisista toimitussopimuksista, joihin sisältyy määräys, jota voidaan pitää ostovelvoitteena, ja määrittelee tarkemmin näiden ostovelvoitteiden luonteen ja — ainakin näistä ostovelvoitteista ankarimman osalta — niiden täsmällisen laajuuden ja tällaisten toimitussopimusten keston. Komissio antaa näin ollen riittävästi sellaisia tietoja, jotka ovat välttämättömiä arvioitaessa sen tässä asiassa noudattamaa päättelyä ja joiden avulla kantajat voivat saada selville riidanalaisen päätöksen syyt ja tuomioistuin voi valvoa sen laillisuutta edellä 89 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä asetettujen vaatimusten mukaisesti.

137 Komissiolla ei ollut tältä osin velvollisuutta ilmoittaa niitä oluen määriä, jotka toimittajapanimoilta todellisuudessa ostettiin. Greene Kingin jakeluketjun loppupään sopimusverkoston yhdistäminen toimittajapanimoihin liittyviin alkupään sopimusverkostoihin edellyttää näet sitä, että Greene Kingiä velvoittavat sen toimittajapanimoiden kanssa tekemiin sopimuksiin liittyvät erittäin ankarat ostovelvoitteet. Asian kannalta merkityksellinen kysymys on siten se, missä määrin Greene King oli velvollinen hankkimaan oluensa toimittajapanimoiltaan, eikä se, missä määrin se on todellisuudessa hankkinut oluensa näiltä panimoilta. Syy tähän on se, että yhteisöjen kilpailuoikeuden kannalta muiden panimoiden pääsyyn Greene Kingin jakeluketjun loppupään sopimusverkostoon vaikuttavat ainoastaan sellaisten ostovelvoitteiden olemassaolo ja niiden laajuus, jotka sitovat Greene Kingiä sen tiettyjen toimittajapanimoiden kanssa tekemien sopimusten perusteella ja jotka estävät sitä näiden velvoitteiden takia hankkimasta olutta kolmansilta osapuolilta. Tähän pääsyyn ei sitä vastoin vaikuta se seikka, että Greene King hankkii olutta tällaiselta toimittajalta olematta siihen kuitenkaan velvollinen sopimukseen liittyvän ostovelvoitteen perusteella. Jos ostovelvoitetta ei ole, Greene King voi näet kääntyä vapaasti kenen tahansa valitsemansa toi-

mittajan puoleen ja tehdä myöhemmin hankintansa muilta panimoilta. Tästä seuraa, etteivät Greene Kingin panimotoimittajilta hankkiman oluen todelliset määrät ole esillä olevan asian kannalta merkityksellisiä.

138 Tämä kanneperuste ei näin ollen ole perusteltu.

II *Yhdistyneen kuningaskunnan panimoiden välisen hintakartellin olemassaolo*

139 Riidanalaisessa päätöksessä komissio on todennut, että kantajat olivat vastineessaan 6 artiklan mukaiseen kirjeeseen epäilleet Yhdistyneen kuningaskunnan panimoiden muodostaneen hintakartellin, jonka tarkoituksena oli sulkea pois muiden panimoiden pääsy markkinoille. Todisteena kantajat olivat vedonneet ensinnäkin siihen, ettei mikään paikallisista tai valtakunnanlaajuisista panimoista ostanut merkittävää osaa oluestaan muilta kuin paikallisilta ja valtakunnanlaajuisilta panimoilta. Toiseksi ne vetoavat siihen, että hinnan korotukset toteutettiin samanaikaisesti koko teollisuuden laajuisesti ja kolmanneksi siihen, että pienikokoiset tai paikalliset panimot ja tukkumyyjät eivät siirtäneet hinnan alennuksia sidottujen anniskelupaikan pitäjien hyväksi. Neljänneksi kantajat väittävät, että oluen todellinen hinta oli noussut kysynnän vähentymisestä huolimatta.

140 Tarkasteltuaan ensin jokaista kantajien esittämää väitettä erikseen komission ensimmäinen reaktio oli, ettei näitä väitteitä voitu pitää osoituksena siitä, että Greene Kingin ja kaikkien muiden Yhdistyneen kuningaskunnan oluen anniskelumarkkinoilla toimivien panimoiden välillä olisi ollut kartelli.

Tiivistelmä asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

141 Kannekirjelmässään kantajat ovat väittäneet "valittaneensa" siitä, että Yhdistyneen kuningaskunnan panimoiden välillä on horisontaalinen kartelli, jonka tarkoituksena on hallita anniskelupaikoille toimitetun oluen tukkuhintaa. Ne arvostelevat komissiota siitä, että tämä on tutkintaa suorittamatta lopettanut sellaisen kantelun käsittelyn, johon liittyi kuitenkin yhteisön etu. Näin tehdessään komissio on jättänyt vertaamatta tai se ei ole verrannut asianmukaisesti toisiinsa yhtäältä väitetyn kilpailusääntöjen rikkomisen merkittävyyttä yhteismarkkinoiden toiminnan kannalta, ja toisaalta todennäköisyyttä, jolla kilpailusääntöjen rikkominen voidaan näyttää toteen, ja tarpeellisten tutkintatoimien laajuutta, mikä komission kuitenkin on tehtävä, jotta se voisi täyttää parhain edellytyksin tehtävänsä valvoa sitä, että EY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklaa (josta on tullut EY 82 artikla) noudatetaan.

142 Vastauksessaan kantajat ovat myöntäneet esittäneensä kyseisen väitteen ensimmäistä kertaa vasta vastineessaan komission 6 artiklan mukaiseen kirjeeseen eikä kantelussaan. Ne katsovat, että tällä väitteellä on merkitystä niiden tekemän kantelun kannalta, jossa pyritään osoittamaan, että Greene King myötävaikuttaa merkittävästi Yhdistyneen kuningaskunnan anniskelupaikkojen markkinoiden sulkemiseen kun otetaan huomioon sen markkina-asema, siihen sidoksissa olevien anniskelupaikkojen lukumäärä ja sen kansallisten panimoiden kanssa tekemät sopimukset.

143 Komissio huomauttaa, ettei panimoiden välistä horisontaalista kartellia koskevaa väitettä ole mainittu kantelussa, vaan se on esitetty ensimmäistä kertaa vasta kantajan komission 6 artiklan mukaiseen kirjeeseen antamassaan vastineessa. Komissio toteaa, että olettaen, että myös tätä väitettä voidaan pitää kanteluna, minkä komissio kuitenkin kiistää, riidanalaisessa päätöksessä tämän asian osalta annettua vastausta voidaan pitää kuitenkin ainoastaan sellaisena ensireaktiona, jolla ei ole päätöksen luonnetta ja joka ei voi näin ollen olla kumoamiskanteen kohteena.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

144 Ensimmäiseksi on todettava, että se kantajien esittämä väite, jonka mukaan valtakunnanlaajuisten panimoiden, paikallisten panimoiden Greene King mukaan lukien ja anniskelupaikkojen omistajayritysten välillä on horisontaalinen hintakartelli ja joka esitettiin ensimmäistä kertaa vasta hallinnollisessa menettelyssä, ei ollut merkitystä kantelun tutkinnassa, jossa pyrittiin määrittämään se, myötävaikuttiko Greene Kingin sopimusverkosto merkittävästi markkinoiden sulkemiseen ja kuuluiko se näin ollen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan yhteisöjen tuomioistuimen edellä 16 kohdassa mainitussa asiassa Delimitis annetussa tuomiossa vahvistamat kriteerit huomioon ottaen.

145 Tämä väite on näin ollen esitetty sellaisen kantelun yhteydessä, joka koskee sitä, miten edellä 16 kohdassa mainitussa asiassa Delimitis annetussa tuomiossa vahvistetut kriteerit huomioon ottaen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan on arvioitu soveltuvan oluen toimitussopimuksiin eli sellaisiin sopimuksiin, joiden tarkoituksena ei ole kilpailun rajoittaminen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, vaan korkeintaan niiden seurauksena voi olla, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy (edellä 16 kohdassa mainittu asia Delimitis, tuomion 13 kohta). Edellä mainitun väitteen tarkoituksena on kuitenkin ilmiantaa hintakartelli, eli sopimus, jonka tarkoituksena on rajoittaa kilpailua. Väitteessä vedotaan näin ollen sellaiseen kilpailuoikeuden rikkomiseen, joka on huomattavasti vakavampi kuin kantelun kohteena oleva rikkominen, mutta joka on tämän lisäksi tästä myös täysin erillinen. Kyseessä oleva väite eroaa näin ollen erilaisen luonteensa vuoksi täysin kantelussa esitetystä asiasta.

146 Tästä seuraa, että tätä väitettä voidaan pitää enintään uutena kanteluna, joka on erotettava siihen hallinnolliseen menettelyyn johtaneesta kantelusta, jonka yhteydessä tämä väite esitettiin. Vaikka väitettä voitaisiinkin pitää kanteluna, niitä komission riidanalaisessa päätöksessä tekemiä huomautuksia, joiden

mukaan kantajat eivät ole esittäneet asiassa sellaisia seikkoja, jotka osoittaisivat kartellin olevan olemassa, voidaan väliaikaisen luonteensa vuoksi pitää korkeintaan sellaisena komission yksikön ensireaktiona, joka kuuluu asetuksen N:o 17 3 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 99/63 6 artiklassa säännellyn menettelyn kolmesta peräkkäisestä vaiheesta ensimmäiseen eli kantelun jättämistä seuraavaan vaiheeseen, joka edeltää asetuksen N:o 99/63 6 artiklan mukaista väitetiedoksiantoa sekä lopullista päätöstä (asia T-64/89, Automec v. komissio, tuomio 10.7.1990, Kok. 1990, s. II-367, 45—47 kohta). Koska nämä alustavat huomautukset on esitetty kuitenkin menettelyn ensimmäisessä vaiheessa, niitä ei voida pitää kannekelpoisina toimina (edellä mainitussa asiassa Automec v. komissio annettu tuomio, tuomion 45 kohta).

147 Kanneperuste on näin ollen hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

148 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut.

149 Koska kantajat ovat hävinneet asian ja komissio on vaatinut, että heidät velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, kantajat on määrättävä vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja heidät on velvoitettava tämän lisäksi korvaamaan komission oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(kolmas jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Kanne hylätään.**

2) **Kantajat velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Azizi Lenaerts Jaeger

Julistettiin Luxemburgissa 5 päivänä heinäkuuta 2001.

H. Jung

kirjaaja

J. Azizi

kolmannen jaoston puheenjohtaja